

Carta Europeană a Limbilor Regionale sau Minoritare

Ghid lingvistic Limba română în Bosnia și Herțegovina

Carta europeană a limbilor regionale sau minoritare, tratat al Consiliului Europei, protejează și promovează, printre altele, limba română în Bosnia și Herțegovina. Acest ghid lingvistic vă îndrumă către prevederile Cartei, pe care Bosnia și Herțegovina trebuie să le aplice limbii române.

Cu toate acestea, nici Bosnia și Herțegovina, nici Carta, nu vă pot proteja limba singure. Principala responsabilitate vă revine dumneavoastră. Limba română în Bosnia și Herțegovina va supraviețui doar dacă dumneavoastră o folosiți zi de zi – și peste tot. Și hai să fim sinceri: o limbă care este folosită doar în jurul mesei de bucătărie cu siguranță va muri.

Nu vă încuiați limba în casă: luați Carta în serios și folosiți-vă de multitudinea de oportunități pe care le garantează, în ceea ce privește folosirea limbii române în viața publică de fiecare zi.

Folosiți-vă limba, nu o lăsați să moară!

Obiective și principii

În ceea ce privește limba română, în zonele în care limba română este folosită și în funcție de situația limbii române, Bosnia și Herțegovina își întemeiază politica, legislația și practica printre altele pe următoarele obiective și principii:

- **recunoașterea limbii române** ca o expresie a bogăției culturale
- **respectarea ariei geografice a limbii române**, în așa fel încât diviziunile administrative existente sau noi să nu constituie un obstacol pentru promovarea limbii române
- necesitatea unei **acțiuni hotărâte pentru promovarea limbii române** în vederea salvării ei.

Bosnia și Herțegovina se angajează să elimine, dacă nu a făcut-o deja, orice **distincție, excludere, restricție sau preferință nejustificată** relativă la folosirea limbii române și având drept scop descurajarea sau punerea în pericol a menținerii sau dezvoltării acesteia. **Adoptarea de măsuri speciale** în favoarea limbii române, destinate să promoveze egalitatea între vorbi-

torii limbii române și restul populației sau urmărind să țină seama de situațiile ei specifice, nu este considerată ca un act de discriminare față de vorbitorii limbilor mai răspândite.

Bosnia și Herțegovina se angajează să promoveze, prin măsuri corespunzătoare, înțelegerea reciprocă între toate grupurile lingvistice ale țării, îndeosebi acționând în așa fel încât **respectul, înțelegerea și toleranța față de limbile regionale sau minoritare** să figureze printre obiectivele educației și instruirii desfășurate în țară, și să încurajeze mijloacele de comunicare în masă să urmărească același obiectiv.

În determinarea politicii față de limba română, Bosnia și Herțegovina se angajează să ia în considerare necesitățile și dorințele exprimate de grupul ce folosește limba română. Bosnia și Herțegovina este încurajată să creeze, dacă este necesar, organe cu rol consultativ asupra tuturor chestiunilor legate de limba română.

Învățământ

În materie de învățământ, Bosnia și Herțegovina se angajează, în ceea ce privește zonele în care este folosită limba română, în funcție de situația limbii române și fără a aduce atingere învățării limbii (limbilor) oficiale a (ale) statului:

- să prevadă desfășurarea **educației preșcolare** sau a unei părți substanțiale a educației preșcolare în limba română, cel puțin pentru elevii ale căror familii o solicită și al căror număr este considerat suficient
- să prevadă desfășurarea **învățământului primar, a învățământului secundar, a învățământului tehnic și vocațional,**

în întregime sau a unei părți substanțiale a acestora, în limba română (limba română ca limbă de predare) sau să prevadă, în cadrul tuturor acestor forme de învățământ, ca predarea limbii române să facă parte integrantă din programa de învățământ, cel puțin pentru elevii ale căror familii o solicită și al căror număr este considerat suficient

- să ia măsuri pentru asigurarea predării **istoriei și a culturii** pe care limba română le exprimă.

Justiția

Bosnia și Herțegovina se angajează, în ceea ce privește circumscripțiile autorităților judiciare în care numărul persoanelor folosind limba română justifică măsurile specificate mai jos, în funcție de situația limbii române și cu condiția ca utilizarea posibilităților oferite de prezentul paragraf să nu fie considerată de către judecător ca împiedicând buna administrare a justiției:

în cadrul **procedurilor penale**

- să garanteze acuzatului dreptul de **a se exprima în limba română**

- să prevadă ca **cererile și probele**, scrise sau orale, să nu fie considerate ca inadmisibile numai pe motivul că sunt formulate în limba română

dacă este necesar prin recurgerea la **interpreți și traduceri** care să nu implice cheltuieli suplimentare pentru cei interesați

în cadrul **procedurilor civile** și a **procedurilor în fața jurisdicțiilor competente în materie administrativă**

- să permită, ca atunci când **o parte la un litigiu** trebuie să compare personal în fața unui tribunal, aceasta **să se exprime**

în limba română, fără ca prin aceasta să se expună la cheltuieli suplimentare

- să permită **administrarea de documente și probe în limba română**

dacă este necesar prin recurgerea la **interpreți și traduceri**.

Bosnia și Herțegovina se angajează să nu conteste **validitatea, între părți, a actelor juridice** întocmite în țară numai pe motivul că acestea sunt redactate în limba română.

Autoritățile administrative și serviciile publice

În **circumscripțiile administrative ale statului** locuite de un număr de vorbitori de limba română, care justifică măsurile specificate mai jos și în funcție de situația limbii române, Bosnia și Herțegovina se angajează, în măsura în care este posibil:

- să vegheze ca vorbitorii de limba română să poată **prezenta cereri orale sau scrise** în limba română
- să permită autorităților administrative să **întocmească documente** în limba română.

În ceea ce privește **autoritățile locale și regionale** din zonele locuite de un număr de vorbitori de limba română în care se justifică măsurile specificate mai jos, Bosnia și Herțegovina se angajează să permită și/sau să încurajeze:

- folosirea **limbii române** în cadrul administrației regionale sau locale
- posibilitatea pentru vorbitorii de limba română de a **prezenta cereri orale sau scrise** în limba română
- folosirea sau adoptarea, dacă este cazul, alături de denumirea în limba (limbile) oficială (oficiale), a formelor tradiționale și corecte ale **toponimiei** în limba română.

În ceea ce privește **serviciile publice** (de exemplu, apă, gaz, curățenie, canalizare, telefonie, transport public, cimitire, biblioteci, facilități sportive, locuri de divertisment) asigurate de către autoritățile administrative sau de către alte persoane care acționează în cadrul competenței acestora, Bosnia și Herțegovina se angajează, în zonele în care limba română este folosită, în funcție de situația limbii române și în măsura în care acest lucru este posibil, să permită vorbitorilor de limbă română **să formuleze cereri în limba română**.

În vederea aplicării măsurilor privind utilizarea limbii române în relația cu autoritățile administrative și serviciile publice, Bosnia și Herțegovina se angajează să satisfacă, în măsura în care este posibil, cererilor **agenților publici care cunosc limba română** de a fi repartizați în zona în care limba română este folosită.

Bosnia și Herțegovina se angajează să permită, la cererea celor interesați, folosirea sau adoptarea de **patronime** în limba română.

Mijloace de comunicare

Bosnia și Herțegovina se angajează, pentru vorbitorii limbii române, în zonele în care limba română este folosită, în funcție de situația limbii române, în măsura în care autoritățile publice au, în mod direct sau indirect, competențe, atribuții sau un rol în acest domeniu, cu respectarea principiilor de independență și autonomie a mijloacelor de comunicare:

- să ia măsuri corespunzătoare pentru ca **difuzorii publici de radio și televiziune să programeze emisiuni în limba română**
- să încurajeze și/sau să faciliteze crearea cel puțin a unei **stații private de radio în limba română**
- să încurajeze și/sau să faciliteze difuzarea de **programe de televiziune private în limba română**, în mod periodic
- să încurajeze și/sau să faciliteze publicarea de articole de presă **în limba română**, în mod periodic.

Bosnia și Herțegovina se angajează să garanteze **libertatea de recepție directă a emisiunilor de radio și de televiziune ale țărilor vecine** realizate în limba română și să nu se opună retransmiterii de emisiuni de radio și televiziune din țările vecine, realizate în limba română. Bosnia și Herțegovina se angajează în plus să vegheze ca nici o restricție a libertății de expresie și a liberei circulații a informației în limba română să nu fie impusă presei scrise. Exercitarea libertăților menționate mai sus poate fi supusă anumitor restricții prevăzute de lege.

Bosnia și Herțegovina se angajează să vegheze ca **interesele vorbitorilor de limba română să fie reprezentate sau luate în considerare** în cadrul structurilor eventual create, în conformitate cu legea, având ca sarcină garantarea libertății și a pluralității mijloacelor de comunicare.

Activități și facilități culturale

În ceea ce privește activitățile și facilitățile culturale – în special **biblioteci, videoteci, centre culturale, muzee, arhive, academii, teatre și cinematografe, precum și operele literare și producția cinematografică, folclorul, festivalurile, industria culturală**, incluzând în special utilizarea de noi tehnologii – Bosnia și Herțegovina se angajează, în zonele în care limba română este folosită și în măsura în care autoritățile publice au competențe, puteri sau un rol în acest domeniu:

- să încurajeze **formele de exprimare și inițiativele specifice limbii române** și să favorizeze diferite mijloace de acces la operele produse în limba română
- să favorizeze punerea la dispoziția organismelor însărcinate să întreprindă sau să susțină activități culturale a unui **personal cunoscător al limbii române**, precum și al limbii (limbilor) restului populației
- să încurajeze **participarea directă a reprezentanților limbii române** la demersurile de organizare a facilităților și de planificare a activităților culturale

- să încurajeze și/sau să faciliteze crearea unuia sau mai multor **organisme însărcinate să colecteze, depoziteze și să prezinte ori să publice** operele realizate în limba română.

În ceea ce privește **alte zone** decât cele în care limba română este, în mod tradițional, folosită, părțile se angajează să autori-

zeze, să încurajeze și/sau să prevadă, dacă numărul vorbitorilor de limba română justifică aceasta, activități sau facilități culturale adecvate.

Viața economică și socială

În ceea ce privește activitățile economice și sociale, Bosnia și Herțegovina se angajează, pentru ansamblul țării:

- **să se opună practicilor** ce tind să descurajeze folosirea limbii române în cadrul activităților economice și sociale

- să faciliteze și/sau să încurajeze **folosirea limbii române.**

Schimburi transfrontaliere

Bosnia și Herțegovina se angajează

- să aplice acordurile bilaterale și multilaterale existente care o angajează **față de statele în care limba română este folosită** sau, dacă este necesar, să depună toate eforturile pentru a încheia astfel de acorduri, de natură să favorizeze **contactele** între vorbitorii limbii române din statele respective, în **domeniile**

culturii, învățământului, informației, formării profesionale și educației permanente

- în interesul limbii române, să faciliteze și/sau să promoveze **cooperarea transfrontalieră**, mai ales între **autoritățile regionale sau locale** din zonele în care limba română este folosită.

Ați întâlnit probleme?

Orice organizație sau asociație constituită în mod legal în Bosnia și Herțegovina poate atrage atenția Consiliului Europei în legătură cu probleme referitoare la obligațiile asumate de Bosnia și Herțegovina sub egida Cartei. Asemenea declarații pot fi trimise la:

European Charter for Regional or Minority Languages
Council of Europe
F-67075 Strasbourg
minlang.secretariat@coe.int

www.coe.int/minlang

Ghidurile lingvistice au fost realizate pentru a oferi o imagine de ansamblu asupra prevederilor aplicabile fiecărei limbi protejate de Carta europeană a limbilor regionale sau minoritare. Acest ghid nu înlocuiește Carta. Pentru versiunea autentică a tuturor prevederilor acceptate de părți și lista limbilor regionale sau minoritare protejate de acestea, vă rugăm să consultați pagina de internet a Consiliului Europei la <http://conventions.coe.int>. Alte Ghiduri lingvistice vor fi realizate treptat.